

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۵/۰۵/۰۵

نویسنده: عبدالله البرت قدسی زاده
ترجمه و تحشیه: فضل الرحمن فاضل

کتاب شناسی توصیفی سید جمال الدین افغانی (بخش ششم)

B- آثار چاپ شده {در مورد سید افغانی} 2. زبان های غربی الف) کتاب ها و جزوه ها

230. بلانت ، ویلفرد سکوین.
گوردون در خرطوم (Gordon at Khartoum) ، روایت چشم دید رویدادها. {ناشر} لندن: S. Swift ، 1911.
گزارش اقامت سید افغانی در لندن و پاریس. همچنان مکاتبات میان بلانت و سید افغانی در این دوره نیز در {کتاب بالا} گنجانده شده است.
231. بلانت ، ویلفرد سکوین.
India under Ripon: {هند در دوران ریپن} خاطرات خصوصی. لندن: Fisher ، 1909 ، Unwin
این اثر، ادامه کتاب «تاریخ پنهان..» است که نویسنده {آن را در سال 1907 م به نشر رسانده بود}. {در این کتاب می توان به { معلومات آموزنده درباره اقامت سید افغانی در هند و تأثیر وی بر برخی مسلمانان هند } دست یافت}.
232. بلانت ، ویلفرد سکوین.
خاطرات من (My Diaries) ، روایت شخصی از رویدادها.
1888-1914. بخش اول ، 1888-1900. چاپ Secker : لندن ، 1919. راجع به اقامت سال های پسین سید افغانی در استانبول اشارت دارد و همچنان گزارش های متنوع پس از مرگ وی را نیز تسجیل می کند.
233. بلانت ، ویلفرد سکوین.

¹ هدف لاردریون نایب الحکومه یا Viceroy هند است که نام اصلی او George Frederick Samuel Robinson می باشد او پسر Robinson صدراعظم انگلیس است که در سال 1827 تولد شده است . او از سال 1880 تا 1884 به حیث گورنر جنرال و نایب الحکومه در هند خدمت کرده است که ایام نایب الحکومگی او مقارن است با دوران پادشاهی امیر عبدالرحمن خان در کابل..

تاریخ پنهان اشغال مصر توسط انگلیس² (Secret History of the English Occupation of Egypt)، روایت شخصی از رویدادها. چاپ دوم، لندن: T. Fisher Unwin ، 1907. فهرست {کتاب یادشده جهت دسترسی به} منابع مهم گوناگون راجع به سید افغانی ملاحظه شود. از جمله گزارش (نادرست) سفر سید جمال‌الدین به ایالات متحده، (به فهرست مراجعه کنید) (صفحه 157). گواهی محمد عبده در مورد نقشه ترور خدیو اسماعیل (ص 489)؛ و دیدگاه‌های یک روحانی جوان به نام محمد خلیل مبنی بر این که سید افغانی مبتکر واقعی جنبش اصلاحات مذهبی لیبرال در میان علمای قاهره بود. (ص 100).

234. براون ، ادوارد، گ. (Browne, Edward G) مواد برای مطالعه آیین بابی (Materials for the Study of the Bâbî Religion). کمبریج: انتشارات دانشگاه کمبریج ، 1918.

بخشی از نامهء عباس افندی عبدالبها را که از «عکا» به تاریخ 19 اگست 1891 به ادوارد براون فرستاده است، ترجمه می‌کند. عباس افندی در این نامه شکایت می‌کند که «طرفداران (پارتیزان‌های) ملکم خان و جمال‌الدین [در ایران] روشی را ابداع کردند که پیامد آن به زیر سوء ظن بردن بابیان، است تا دولت ایران را بترسانند. به این شرح که { سید جمال و ملکم خان } نامه‌ها و جزوه‌هایی را به گونه‌ای می‌نویسند که از فحوی آن اتحاد میان خودشان و بابیان، دانسته شود.» (ص 296). همچنین برای سایر منابع، به فهرست مراجعه کنید .

235. براون ، ادوارد، گ. انقلاب ایران 1905-1909. (The Persian Revolution of 1905-1909) کمبریج ، انگلستان: انتشارات دانشگاه کمبریج ، 1919. تجدید چاپ توسط: London: Frank Cass، 1966. ترجمه فارسی توسط احمد پژوه ، انقلاب ایران. چاپ دوم تهران: کانون معرفت، 1338 هجری شمسی. دربرگیرنده نخستین زندگی‌نامه سید افغانی است که در غرب به نشر می‌رسد. اگرچه تحقیقات اخیر، مواد بیشتری را فراهم می‌کند ، اما این کتاب، هنوز هم سرچشمهء ارزشمندی است در ارائه کار و فعالیت‌های سید افغانی.

236. * کتچی ، جرجیس {ژرژ} (Cotchy, Georges) . Djamal-Eddine al-Afghani et les mystères de Sa Majesté Impériale Abd al-Hamid II {جمال‌الدین افغانی و رازهای اعلیحضرت عبدالحمید دوم} قاهره، بی‌تا. نقل شده توسط امین، مورد 514 ، ص. 1489

237. کاساگوفسکی³، ولادیمیر آندریویچ. (Kosogovskii, Vladimir Andreyevich) Iz tegeranskogo dnevnika polkovnika V. A. Kosogovskogo⁴ {از دفتر خاطرات تهران، سرهنگ (دگرمن) و. آ. کاساگوفسکی} مسکو: Izdatelstvo Vos-tochnoi Literaturi، {انتشارات ادبیات شرقی} 1960. (منتشر شده توسط Akdemiia Nauk SSSR ، مؤسسه ووستوکوودنیا). خاطرات فرمانده تیپ {بریگارد} قزاق‌های ایران از 1894 تا 1903. گزارش‌های مهم و دست اول، به ویژه در مورد وقایع قبل و بعد ترور ناصرالدین شاه را ارائه می‌دهد. {نویسنده} یادآور می‌شود که سید افغانی از داشتن هواداران در میان تمام طبقات مردم ایران برخوردار بود. (ص 45) ، و {شماره از} پیروان آنارشیست وی پس از ترور شاه، به تحریک زیرزمینی خود ادامه می‌دادند (ص 48).

² این کتاب تحت عنوان «التاریخ السری لاحتلال انجلترا مصر» به زبان عربی ترجمه شده و شیخ محمد عبده نیز آن را مراجعه کرده است و با مقدمهء عبدالقادر حمزه در قاهره به چاپ رسیده است. فاضل³ کاساگوفسکی افسر تزاری مقیم ایران که فرماندهی نیروهای روسی مشهور به «قزاق» را بر دوش داشت و بعد از پیروزی بلشویک‌ها یا انقلاب اکتوبر در 1918 م به اعدام محکوم شد.

⁴ به رسم الخط روسی: Из тегеранского дневника полковника В. А. Косоговского

238. رنان ، جی ارنست. (Renan, J. Ernest) **L'Islamisme et la Science**. {اسلامگرایی و علم} پاریس ، 1883. چاپ شده در مجموعه Discurs et Conferences {سخنرانی‌ها و کنفرانس‌ها} (پاریس ، 1887) ، صص 402-409؛ و در Oeuvres Complètes {مجموعه کامل آثار} (پاریس ، 1947) ، جلد نخست، صص 945-965. اصل آن برای نخستین بار در ژورنال «Des Débats»، به تاریخ 30 مارس 1883 از چاپ برآمد. {اسلام و علم} سخنرانی ارنست رنان است که باعث مناظره و گفتگوی معروف با سید افغانی، شد، اخیرالذکر {سید افغانی} در آن وقت، مقیم پاریس بود.

239. روشور، هنری. Rochefort, Henri [Marquis de Rochefort-Luçay]. **Les A Ventures de Ma Vie**. {ماجراهای زندگی من} پاریس: P. Dupont, 1896. ترجمه انگلیسی توسط نویسنده و Smith E. W. (The Adventures of My Life) در 2 جلد، به چاپ رسیده است. لندن: آرنولد، 1897. {مرتبط با موضوع مورد بحث} صص 279-282 جلد دوم ترجمه انگلیسی کتاب را ببینید که حاوی گزارشی است از ملاقات این روزنامه‌نگار با سید افغانی در پاریس. {نویسنده} سید جمال‌الدین را به عنوان یک رفیق {هم‌رزم} انقلابی ستایش می‌کند. {همچنان} از دستورات عمل‌های افغانی به مهدی سودانی ضمن توصیف {یاد می‌کند که او را دستور داده بود تا} به Olivier Pain خبرنگار {نشریه} فیگارو (Le Figaro) کمک کند. {و می‌افزاید که دستور سید مطابق} به نامه وی، عیناً و دقیقاً {از طرف مهدی سودانی} انجام شده است.

ب) مقالات

240. آرنولد ، آرتور. «بازاندیشی در اسلام»، جریده پال مال⁵، [مارچ؟] 1892. فشرده و چکیده آن در دفتر ثبت عمومی⁶، F.O. 60/594 موجود است. {دربرگیرنده} مصاحبه‌ای بسیار جالب با سید افغانی که افکار نوگرایانه وی را درباره دین و دولت بازتاب می‌دهد.
241. * براون ، ادوارد، گ. The New Review، جون 1896 ، صص 651-659. نقل شده توسط براون، مورد 235 ، ص. 97 ترور ناصرالدین شاه را در بستر آرمان سید افغانی برای اتحاد مسلمانان و احیای قدرت سیاسی آنها قرار می‌دهد.
242. فدرمن، رابرت، Federmann Robert
Scheik Djemaleddin el Afghani: Ein Lebensbild aus dem Orient
{شیخ جمال‌الدین افغانی: تصویر زندگی خاورزمین}
ضمیمه نشریه Allgemeinen Zeitung ، شماره 144، 24 جون 1896 م
مصاحبه با سید افغانی، در پی ترور ناصرالدین شاه. فدرمن به گونه مکرر با سید افغانی در محل اقامتش دیدار داشت، او در این نوشته دیدگاه جالبی- هرچند جانبدارانه- از سید ارائه می‌دهد.
243. قدسی‌زاده ، ا. آلبرت [عبدالله. قدسی‌زاده].

⁵ Pall Mall Gazette

⁶ هدف از دفتر ثبت عمومی همان Public Record Office است که امروز به نام آرشیف ملی بریتانیا The National Archives شناخته می‌شود

«سیاست ایران در اواخر دوره قاجار: یک بررسی»⁷ به مورد 532 مراجعه کنید.
متن انگلیسی پنج سند رسمی فارسی را در پیوند با سید افغانی، ارائه می کند.
244. رنان، ارنست.

نامه {نشرشده} در ژورنال Des Débats، مورخ 19 می 1883. چاپ شده در {مجموعه} Discours et Confererences {سخنرانی‌ها و کنفرانس‌ها} (پاریس، 1887)، ضمیمه، صفحه 409-402.

ردیه‌ای {پاسخی} بر اظهارات سید افغانی در مورد اسلام و علم که در روز قبل در این مجله آمده بود.
(رک مورد 67). بخشی از این پاسخ توسط سید امیرعلی، مورد 603، صفحه 483-484 به انگلیسی پیشکش شده است.

Vauquelin M.E. 245

Souvenir de la Révolution d'Egypte {خاطره انقلاب مصر}

نشرشده در روزنامه «L'Intransigent»⁸، 3 اگست 1882. به نقل از قدوری، مورد 528، ص. 187

گزارشی از "سخنان پرشور" سید افغانی بر ضد مطامع انگلیس در مصر، هنگام اقامت موصوف در آن کشور.

246. "Une Conversation du directeur de la" Correspondance Parisienne "avec le scheick Djemal-Eddin، {گفت و شنود مدیر نشریه Correspondance Parisienne "با شیخ جمال الدین، نشر شده در سال اول، شماره 38، بیستم ماه می 1885م " La Correspondance Parisienne

به این گفت و شنود در مجموعه اسناد و مدارک، مورد 90، اشارت شده است. فوتوهای 158-163. همچنین توسط قدسی زاده، (مورد 685) نشر شده است.

{این گفت و شنود} دیدگاه‌های سید افغانی را در باره تفاوت در نحوه برخورد و نحوه رفتار انگلیسی‌ها، فرانسوی‌ها و روس‌ها با مردم کشورهای اشغال شده بیان می‌دارد که محتوای آن عدم تمایل شدید افغانی به انگلیسی‌ها را آفتابی می‌دهد.

247. "Une Entrevue avec Djemal ed Dine" {مصاحبه‌ای با جمال‌الدین} نشر شده در روزنامه Le Temps، به تاریخ 14 جون 1896.

مصاحبه‌ای که توسط خبرنگار روزنامه Le Temps در استانبول {که در آن زمان، سید مقیم آن دیار بود} در پی ترور ناصرالدین شاه انجام شده است. این مصاحبه برخی از دیدگاه‌های ژرف و شخصی سید افغانی را در باره این رویداد را ارائه می‌دهد.

248. The National Party in Egypt {حزب ملی در مصر}،

نشریه The Times {تایمز}، 30 اگست 1879.

مراسله‌ای {گزارشی} از قاهره مورخ 20 اوت سال 1879 که ظهور یک حزب ملی را اعلام می‌کند. این گزارش حاوی مصاحبه با سید افغانی نیز است که پس از عزل {خدایو} اسماعیل {پاشا} و درست قبل از اخراج سید افغانی از مصر، انجام شده است

249. Note sur Jamâl-ed-dîn {یادداشتی از جمال‌الدین}

نشرشده در La Justice، 27 مارچ 1883. استناد شده توسط {هما} پاکدامن، مورد 538، ص. 205

77 Iranian Politics in the Late Qâjâr Period: A Review

8 (روزنامه L'Intransigent چاپ پاریس که در 1880 م شروع به فعالیت کرد و به جناح چپ اپوزیسیون نظام وابسته بود که بعدها به جناح راست متمایل شد و در دوران جنگ دوم جهانی، نشر آن متوقف شد. از روزنامه‌های پرتیراژ چاپ فرانسه به حساب می‌آمد که در آغاز سده بیستم، چهار صد هزار نسخه از آن روزانه چاپ می‌شد. این روزنامه بعد از پایان جنگ دوم جهانی تحت نام L'Intransigent-Journal de Paris بار دیگر به نشرات آغاز کرد.

250. * The Persian Question {مسألهء فارس (ایران)} روزنامه Daily Graphic، 15 می 1896. به نقل از براون، مورد 235، ص. 61 مقاله به بررسی انگیزه‌های ترور ناصرالدین شاه می‌پردازد.
251. * Berliner Tageblatt⁹، شماره 23 جون 1896 (چاپ عصر). نقل شده توسط گلدزیهر، مورد 522، ص. 419
252. * La Correspondance Parisienne، سال نخست، شماره 36 (16 مه 1885) ذکرشده در مجموعهء اسناد و مدارک، مورد 90، ص. 80 حاوی مقاله‌ای را در باره «کنفرانس افغانستان» که در منزل مادام پاشکوف برگزار شد. شامل اظهاراتی در مورد تلاش‌های سید افغانی برای اتحاد اسلامی {وحدت مسلمانان}.
253. * L'Intransigeant، شماره 11 مارچ 1883. به نقل از پاکدامن، مورد 538، ص. 205 اطلاعیه از خبر ورود سید افغانی به پاریس.
254. * La Jeune Turquie، {ترکیه جوان} 27 دسامبر 1895. به نقل از Kedourie {قدوری}، مورد 502، پینوشت 184. گزارش هایی در مورد رابطه سید افغانی با سلطان عبدالحمید دوم. مجله به سردبیری خلیل غانم به چاپ می‌رسید.
255. * Journal des Débats، 6 اپریل 1883. به نقل از پاکدامن، مورد 538، ص. 206 در اطلاعیه‌ای بیوگرافی سید افغانی را نشر کرده است.
256. * Levant Times¹⁰، 15 نوامبر 1870. به نقل از کدی، مورد 497، ص. 192
257. Manchester Guardian، شماره 18 دسمبر 1891. از برگذاری سخنرانی توسط سید افغانی در «کلوپ ملی لیبرال¹¹» در مورد اوضاع فارس {ایران} اطلاع می‌دهد.
258. * Le Monde Maçonique، 1867-1882. {دنیای فراماسونی 1867-1882} نقل شده توسط کدی، مورد 497، ص 192.
259. * Morning Post¹²، 11 می 1896. به نقل از براون، مورد 235، ص. 62 در مورد همدستی سید افغانی در ترور ناصرالدین شاه اشارت دارد¹³.
260. Moskovskiye Vedomosti¹⁴، 1/13 جولای 1887. ترجمه انگلیسی این مقاله در دفتر ثبت عمومی، F.O. 6 1/594، گزارش شماره 253، سن پترزبورگ، مورخ 20 جولای 1887، از موریه.

⁹ از روزنامه های مشهور آلمانی زبان چاپ برلین. این روزنامه در سال 1872 شروع به فعالیت نمود و با قدرت روز افزون نازی‌ها در 1939 از چاپ باز ماند. به مقایسه سایر روزنامه‌ها، یکی از پرتیراژترین روزنامه‌ها به شمار می‌رود و در سال‌های سده بیستم گاهی تیراژ آن به سه صد هزار نسخه در روز هم رسیده است.

¹⁰ The Levant Times and Shipping Gazette

¹¹ National Liberal Club

¹² Morning Post از روزنامه‌های مشهور عهد ملکه وکتوریا

¹³ ناصرالدین شاه قاجار توسط رضا کرمانی به تاریخ اول ماه می 1896 م ترور شده است و این روزنامه Morning Post خبر و تحلیل آن را 11 روز بعد به نشر می‌رساند که با در نظر داشت بعد فاصله و نبود وسایل ارتباطی میان ایران و بریتانیا، آگاهی‌بخشی عاجلی در آن عصر به شمار می‌رود

¹⁴ (به رسم الخط روسی: Московские ведомости

{روزنامه یادشده} خبر ورود سید افغانی به مسکو را اعلام کرد. ادعا می کند که هدف از سفر سید افغانی به روسیه « آشنایی با کشوری است که 60,000,000 مسلمانی هندی تنها به آن اعتماد می کنند و امیدوار اند که آن کشور بتواند از آنها حمایت کند و آنان را از یوغ فریب انگلیس رهایی بخشد».

261. Le Temps ، شماره های 6 ، 7 ، 8 ، 9 ، 16 و 26 می 1896.
گزارش های گوناگونی در مورد دست داشتن سید افغانی در ترور ناصرالدین شاه، دستگیری وی و سپس رهایی موصوف توسط مقامات ترکیه عثمانی.
262. The Times {تایمز}، شماره های 27 اگست و 8 سپتمبر 1879.
گزارش هایی درباره اخراج سید افغانی از مصر.
263. The Times ، 13 جنوری 1891.
نشر خبر اخراج سید افغانی از ایران.

سید جمال الدین افغانی در سفر دوم به تهران (در چهل سالگی)

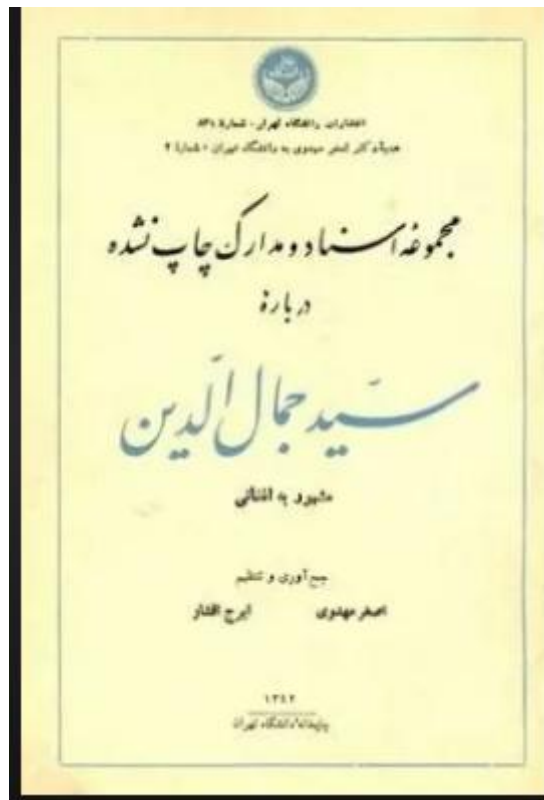
لارد ریبن

دگرمن کاساگوفسکی، وقتی که جنرال شده است

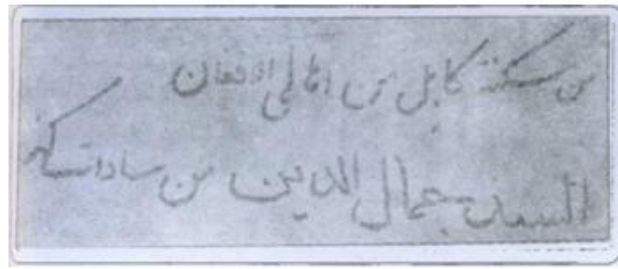
دگرمن کاساگوفسکی

کتاب اسناد و مدارک چاپ نشده

د پانو شمیره: له 7 تر 11

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکنی د لیکنیزی بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

سید به قلم خود، محل سکونت، زادگاه و تبار خود را نگاشته است و این سند را دانشگاه تهران از میان اوراق و کتاب های بازمانده از سید جمال الدین گزیده و آن را در سال ۱۳۴۲ هجری خورشیدی، در کتاب مفید و مهم « اسناد و مدارک چاپ نشده در باره سید جمال الدین مشهور به افغانی » به چاپ رسانده است. قابل یادآوری می داند که نبشته بالا را سید در کتاب «مجالس التفانس» چاپ مطبعه بولاق در سال ۱۲۵۴ هجری قمری که سال تولد سید نیز است، نبشته است و این کتاب در میان سایر کتاب های سید در منزل دوست ایرانی اش حاج محمد حسن امین الضرب محفوظ بود که اینک به کتابخانه مجلس ایران سپرده شده است. سند بالا لوحه ۸ و تصویر شماره ۲۳ است که در کتاب یادشده به چاپ رسیده است.

Edward S. Rawson

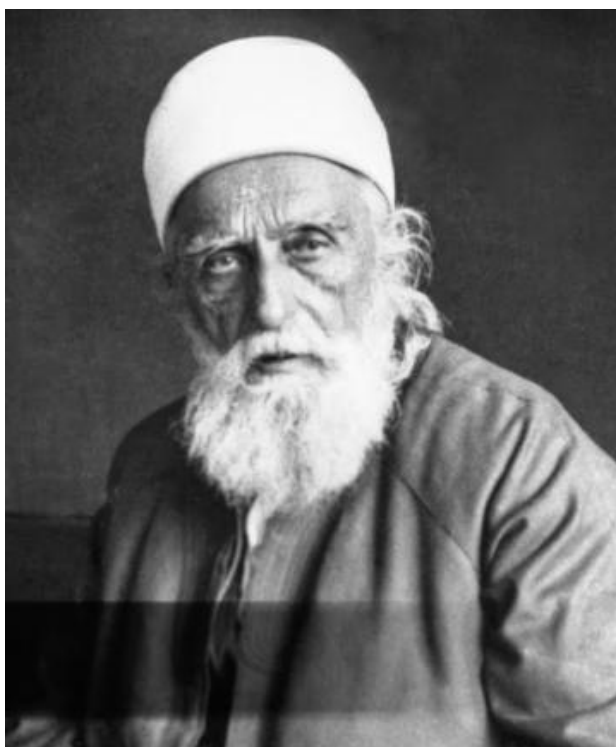
ادوارد براوان انگلیسی از دوستان سید و مؤلف کتاب انقلاب فارس

د پانو شمیره: له 8 تر 11

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له رالپرلو مخکي په خير و لولئ

عبدالبهاء در جوانی

عبدالبهاء در سالهای اخیر زندگی

ژورنال مشهور دیبا چاپ پاریس که مناظرهء سید افغانی و ارنست رنان را به چاپ رسانده بود

د پانو شمیره: له 9 تر 11

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکنی د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

روزنامه چاپ پاریس La Correspondance Parisienne

هما پاکدامن {ناطق} سید جمال الدین شناس ایرانی، در دوران جوانی

آرشیف نگارنده: فضل الرحمن فاضل

د پانو شمیره: له 11 تر 11

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په څير و لولئ